

Siýer-i Nebi (Hezreti Pygamberiň Ömri)

Category: Edebi makalalar, Kitapcy
написано kitapcy | 23 января, 2025

Siýer-i Nebi (Hezreti Pygamberiň Ömri) SIÝER-I NEBI
(HEZRETI PYGAMBERIŇ ÖMRI)

I BÖLÜM

YSLAMDAN ÖÑKİ ARABYSTAN

Temalar:

- Araplaryň Hal-ýagdaýy
- Mekge we Käbe
- Mekgedäki Wezipeler
- Zemzem Çeşmesiniň Arassalanmagy
- Ebrehäniň Käbä Yörişi

a) Araplaryň hal-ýagdaýy

Yslam dininden öñ Arabystan ýarymadasynda ýasaýys gaty agyr ýagdaýdady, araplar bu döwürde sowatsyzlyk we yzagalaklyk döwrüni başdan geçirýärdiler. Olar özaralarynda birnäçe tirelere bölünip, biri-birlerine garşı çykypdyrlar, tireler arasynda yzygiderli dawa-jenjel edipdirler. Hak dini unudypdyrlar, dürli atlar bilen atlandyrylan butlary tapyp başlapdyrlar, umuman, bu ýerde agyr ýagdaýdaky bir yzagalaklyk dowam edýärdi. Ynsan hukuklaryna we haklaryna hiç hili hormat goýulmaýardy. Hyzmatçy gullar, ýesirler gözgyny, »it görse, gözü agyrjak» ýagdaýynda ýasaýardylar. Aýal maşgalalar ençeme hak-hukuklardan mahrum edilipdi. Täze dogan çaga gyz bolsa, onuň göbegini kesmekligiň ýerine boýnuny kesmeklik ýaly adat kök urup başlapdyr, umuman, gyz çagajyklary diriligine ýere gömmeklik tas däbe öwrülmek derejesine baryp ýetipdir. Beýleki ülklerde ýasaýan ynsanlaryň ýagdaýy-da Arabystandan kän bir tapawutly bolmandyr. Gepiň gysgasy, älem-jahan durşuna gatym-garym, bulam-bujar bir garaňkylykdady. Ynsanýeti bu

ýagdaýlardan azat etmek üçin bir Pygamberiň gelmegine garaşylýardy. Jöhütleriň we hristiýanlaryň kitaplary şeýle bir Pygamberiň geljekdiginı öňünden buşlapdy. Ine, Mekgede doglan zamananyň soňky Pygamberi (Ahyrzaman Pygamberi diýlip atlandyrylyan) Muhammet Aleýhissalam, hut şol garaşylan, onda-da sabyrсыzlyk bilen uzak wagtlap garaşylan iň soňky Pygamberdir.

b) Mekge we Käbe

Arabystan ýarymadasynyň gadymdan bäri iň ähmiýetli we mukaddes şäheri Mekgedir. Mekge Gyzyl deñizden 80 km töworegi ýarym adanyň içinde ýerleşýär, daglaryň we ýollaryň sepgididir. Käbäni şu gunki ýerleşýän ýerinde hezreti Ybraýym bilen onuň ogly Ysmaýyl dikeldipdir. Şol wagtlarda Käbe bir ybadathana hökmünde ulanylýardy. Emma soň-soňlar araplar bu ýeri tapyp bilen butlary bilen doldurypdyrlar. Etraplardan gelen zyýaratçylar bulara gurbanlyk beripdirler. Mekge şol wagtarda ýuwaş-ýuwaşdan söwda merkezine öwrülip başlapdyr. Käbä zyýarata gelenler söwda hem edipdirler. Mekgeden Ýemene we Siriýa söwda kerwenleri gidip gelipdir.

j) Käbädäki wezipeler

Käbe araplar tarapyndan mukaddes hasaplanyşy ýaly, ol ýerdäki wezipeler-de örän ähmiýetli hasaplanypdyr. Käbä seretmek wezipesi hezreti Ysmaýylyň neberesine degişli. Bu wezipeler şular:

1. Hijabet: Ýagny, Käbäniň açarlaryny elinde saklamak.
2. Sikaýe: Käbä zyýarata gelen hajylaryň suwuny taýýarlamak, Zemzem çeşmesiniň suwuna gözegçilik etmek.
3. Riface: Gelen hajylaryň hyzmatynda durmak, garşy almak, ýerleşdirmek, ugratmak.
4. Nedwe: Ýygnakdyr maslahatlara başlyklyk etmek: Kilabyň ogly Kusaý »Darun-Nedwe» atly bir jemgyýet gurupdyr. Kuraýyşlylar bu ýerde ýygnanypdyrlar, ähmiýetli işler hakynda maslahat edipdirler, parahatçylyk we harby meselelerinde hem bu ýerde karara gelipdirler. Hatda nika bu ýerde gyýlypdyr, dürli

dabaralar bu ýerde gurlupdyr. Uzak ýola gitjek söwd
5. Litwa: Baýdak bilen baglanyşykly wezipe, söweş wagtlarynda baýdak göterijilik boýunça ýörite wezipeler bolupdyr.

6. Kyýada: Baştutanlyk, serdarlyk diýmekdir.

Bu sanalan wezipeleriň hemmesi bir hormatly, mertebeli dereje hasaplanypdyr we bular hezreti Muhammediň (s.a.s) tiresinden bolanlara degişlidi.

d) Zemzem çeşmesiniň arassalanmagy

Hajylaryň suw bilen üpjünçilige we olaryň myhmanhana işlerine Muttalib seredýärdi. Ol aradan çykandan soňra, bu iş Abdylmuttalibe galypdy. Suw bilen üpjün etmek, suw üpjünçiliği örän kyn işleriň biridi. Çünkü, Zemzem çeşmesi dolan wagtynda ondan suw alynmaýardy. Soňa görä Mekgäniň etrabyn daky guýulardan, çeşmelerden suw getirmäge mejbür bolunýardy. Bu ýagdaý bolsa uly kynçylyk döredýärlerdi. Muny düzetmek üçin Abdylmuttalibiň Zemzem çeşmesiniň gözbaşyny tapyp, ony arassalamagy gerekdi. Sebäbi Mekgä duşman çozan wagtynda, Jürhüm taýpasyndan bolan zyýankeşler gymmatly harytlary Zemzem çeşmesine atypdyrlar. Munuň üstüni-de daş-toprak bilen dolduryp, ýerini ýitiripdirler. Bu ýagdaý ençeme ýyllap bilinmän gelipdir. Muny ahyrynda Abdylmuttalib bilen onuň oglы Haris bilip, çeşmäniň gözbaşyny arassalapdyr. Onuň içinden gylyçlar, demir donlar, altyndan ýasalan keýik şekilleri çykypdyr. Zemzem çeşmesi arassalanandan soňra, ýene öñküsi ýaly bol-bol suw çykmaga başlapdyr. Abdylmuttalibiň bu hyzmaty, işi örän şowly geçipdir.

Abdylmuttalybyň on üç oglы bardy. Olaryň içinden başisiniň atlary taryhda meşhurdyr: Abu Talib, Abdylla, Hamza, Abbas we Abu Leheb.

d) Ebrehäniň Käbä Ýörişi

Käbäniň araplaryň arasynda örän ähmiyetli we eziz görülýän bir ýerdi. Dini taýdan mukaddes görülmeginden başga-da, ol ýerde ýerleşýän Mekge Arabystanyň söwda merkezi bolupdy. Her tarapdan adamlar toplum-toplum bolup bu ýere gelýärdiler, bu

ýerde söwda ýarmarkasyny, alyş-beriş bazaryny gurýardylar. Halky bu ýere çeken Käbe-i muazzamady (Keramatly Käbedi). Ýemene häkim bolan Hebeş walisi (hökümdary, häkimi) Ebrehe Sanada bir mukaddes ýer gurup, araplary şol ýere çekmek islese-de, bu işiň hötdesinden gelip bilmändir. Soñundan bolsa Käbäni ýok etmek üçin karar beripdir. Hebeşilerden (Efiopiýalylardan) ýygنان bir goşuny bilen Mekgä tarap ýola düşdi. Goşunyň öñünde uly bir pil bardy. Söweşde pil ulanmak adaty gaty gadymydyr. Ýerli-ýerden Ebrehe garşı cykyp, oña gaýtawul bermek isleyänler tapylypdyr. Emma olar duşmanyň garşylygyna çydap bilmändirler. Bölek-bücek bolan bu toparlar Ebreheniň goşunyna ýesir düşüpdirler. Ebrehe Mekgä ýakynlaşanynda, çaparlaryndan birini gözegçilik üçin öñe iberipdir. Bular kuraýışlileriň mallaryndan näme tapsalar, ony talap, olja edip Ebrehene getiripdiler. Olja edilen mallaryň arasynda Abdylmuttalibiň yüz (100) sany düýesi hem bardy.

Mekgelilerden bir topar adam Ebrehene haýış etmäge gidipdir. Bu toparyň başynda bolsa Abdylmuttalib durupdyr. Ebrehe haýış etmäge gelen adamlardan näme üçin gelendiklerini sorapdyr. Abdylmuttalib alnan mallary, oljalary yzyna gaýtarylyp berilmegini isleyändiklerini aýdypdyr. Muňa garşylykly bir jogap hökmünde Ebrehe:

□ Men »Käbäni ýykmaň» diýip haýış etmäge gelensiňiz öýtdüm. A siz bolsa düýelerden derdinýärsiňiz! □ diýipdir.

Abdylmuttalib bolsa Ebrehä şu jogaby beripdir:

□ Men düýeleriň eýesi, şonuň üçin hem öz düýelerimi talap edýärin. Käbäniň bolsa öz eýesi bar. Ony ol gorar.

Ebrehe mallary yzyna gaýtaryp berdi. Soñra bolsa goşunyna »Atlanyň!» diýip buýurdy we goja pili goşunyň öñüne saldy. Şol wagtyň özünde hem garaşyladyk bir hadysa boldy. Tutuş gök yüzünü ebabil guşlary (dag garlawacılır) gaplap aldy. Agyzlarynda we aýaklarynda daşaýan kiçijik daşlary esgerleriň üstüne atýardylar. Daşlaryň degen ýerleri ýara-ýara boldy. Esgerler perişan bolup dargadylar. Ebrehe janyny zordan gutaryp, Ýemene döndi we şol ýerde-de öldi. Kermatly Gurhan özüniň »Pil» süresinde bu hadysany aňladýar.

Osman KESKIOGLY

Terjime eden: Berdi SARYÝEW Edebi makalalar